

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI ABU RAYHON BERUNIY
NOMIDAGI URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

“QURILISH VA ARXITEKTURA SOHASIDAGI INNOVATSION
G'OYALAR, INTEGRATSIYA VA TEJAMKORLIK”

УРГЕНЧСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ АБУ РАЙХАНА БЕРУНИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
«ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ, ИНТЕГРАЦИЯ
И ЭКОНОМИКА В ОБЛАСТИ
СТРОИТЕЛЬСТВА И АРХИТЕКТУРЫ»

IN THE NAME OF
ABU RAYHAN BERUNI
URGANCH STATE UNIVERSITY

“INNOVATIVE IDEAS, INTEGRATION,
AND ECONOMY IN THE FIELD OF
CONSTRUCTION AND
ARCHITECTURE”
SCIENTIFIC AND PRACTICAL
REPUBLICAN CONFERENCE

MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA
ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA
1-TO'PLAMI

TASHKILIY QO‘MITASI:

RAIS:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti rektori v.v.b.,
professor - **S.U. Xodjaniyazov**

HAMRAISLAR:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti ilmiy ishlar va
innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, PhD, dotsent - **Z.Sh. Ibragimov**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti xalqaro hamkorlik
bo‘yicha prorektori, f-m.f.d., professor - **G‘.U. Urazboyev**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti, Texnika fakulteti
dekani, f-m.f.n., dotsent - **M.Q. Qurbanov**

Toshkent davlat transport universiteti, Avtomobil yo‘llari muhandisligi
fakulteti dekani, t.f.d., professor - **A.X. Urokov**

Xorazm viloyati Qurilish va uy-joy kommunal xo‘jaligi boshqarmasi, Urganch
tuman bosh arxitektori - **R.B. Matmurotov**

ILMIY KOTIB:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti, “Qurilish”
kafedrası dotsenti, PhD - **A.A. Qutlijev**

TASHKILIY QO‘MITA A‘ZOLARI:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti yoshlar masalalari
va ma‘naviy-ma‘rifiy ishlar bo‘yicha prorektori, PhD, dotsent - **D.I. Ibadullayev**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti moliya-iqtisod
ishlari bo‘yicha prorektori - **A. Atajanov**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti “Qurilish”
kafedrası mudiri, t.f.n., dots. – **Q.K. Axmedov**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti “Arxitektura”
kafedrası mudiri **R. Palvanov**

t.f.d., prof., R. Raximov, t.f.d., prof., B.Raxmonov, t.f.n., dots., K.Kuryozov, i.f.n., dots., N. Sattorov, a.f.n., dots., M. Setmamatov, a.f.f.d., dots., S. Atoshev, a.f.f.d., Sh. Abdullayeva, dots., Sh. Xo‘janiyozov, t.f.f.d., S. Sultanova, A. Atamuratov, A. Seyitniyozova, N. Kariyeva, S. Rajabov, S. Yusuf, A. Sobirov, X. Madirimov, X. Radjabov, I. Bekturdiyev, B. Radjapov, A. Xodjayazov, A. Matkarimov, M. Djumanazarova, R. Nafasov, Sh. Navruzov, Y. Tadjiyev, R. Sovutov, A. Samandarov, L. Yusupova, Sh. Masharipov, H. Bekchanov, D. Shalikaeva, S. Nurmuhammedov, I. Matnazarov, Q. Soburov, K. Yuldashev, A. Bobojonov, Sh. Nurimetov, H. Masharipova, S. Qurambayev, M. Ashurova, A. Shomurotov.

ILMIY-TEXNIK ANJUMAN DASTURIY QO‘MITASI:

Rais: “ARXITEKTURA, QURILISH, DIZAYN” ilmiy-amaliy jurnalining bosh muharriri, i.f.d., prof. **Nurimbetov Ravshan Ibragimovich**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universitetida 2025 yil 15-16-sentabr kunlari “Qurilish va arxitektura sohasidagi innovatsion g‘oyalar, integratsiya va tejamkorlik” mavzusidagi respublika miqyosidagi ilmiy va ilmiy-texnik konferensiya materiallari kiritilgan.

To‘plamga kiritilgan maqolalar mazmuni, ilmiy salohiyati va keltirilgan dalillarning haqqoniyligi uchun mualliflar mas’uldirlar.

9. O‘zbekiston Respublikasi Innovatsion Rivojlanish Vazirligi (2020). *Innovatsion markazlarning barqaror arxitekturasini va ekologik dizayni*. Tashkent: Innovatsion Rivojlanish Vazirligi.
10. O‘zbekiston Respublikasi Davlat Statistika Qo‘mitasi (2023). *Xorazm viloyatidagi ilmiy-tadqiqot markazlarining iqtisodiy holati*. Tashkent: O‘zbekiston Matbuot.
11. Baugh, B., & Dodd, E. (2018). *Green Buildings and Environmental Sustainability: A Practical Approach*. Wiley-Blackwell.
12. Kista Science Tower: An innovative architectural design for sustainable development. (2016). *ArchDaily*. Retrieved from <https://www.archdaily.com/>
13. Toshkent Arxitektura Institutining ilmiy tadqiqotlari (2021). "Innovatsion Markazlar Arxitekturasini: O‘zbekiston sharoitida." *Arxitektura va Qurilish jurnali*, 23(4), 77–89.

NUKUS SHAHRI TURAR-JOY UYLARINING TIPOLOGIYASI

Jaqsimuratova Aynur

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq Davlat universiteti magistranti

Annotatsiya

Ushbu maqola Nukus shahri turar-joy uylarining tipologiyasini ilmiy-texnik nuqtai nazardan tahlil qiladi. Qoraqalpog‘iston Respublikasining poytaxti bo‘lgan Nukus shahrining iqlimiy, ijtimoiy-iqtisodiy va tarixiy xususiyatlari turar-joy binolarining shakllanishiga ta’sir ko‘rsatgan. Maqolada an’anaviy loy va kerpich uylardan tortib, sovet davri panel binolari va zamonaviy ko‘p qavatli turar-joy majmualarigacha bo‘lgan tipologiyalar tasniflanadi. Qurilish materiallari, qavatlar soni, rejalashtirish tuzilishi va iqlimiy moslashuv kabi mezonlar asosida tahlil qilinadi

Аннотация

В данной статье анализируется типология жилых зданий в городе Нукусе с научно-технической точки зрения. Климатические, социально-экономические и исторические особенности города Нукус, столицы Республики Каракалпакстан, оказали влияние на формирование жилых зданий. В статье классифицируются типологии, варьирующиеся от традиционных глинобитных и кирпичных домов до панельных зданий советского периода и современных

многоэтажных жилых комплексов. Анализ основан на таких критериях, как строительные материалы, этажность, планировочная структура и климатическая адаптация.

Abstract

This article analyzes the typology of residential buildings in the city of Nukus from a scientific and technical point of view. The climatic, socio-economic and historical characteristics of the city of Nukus, the capital of the Republic of Karakalpakstan, influenced the formation of residential buildings. The article classifies typologies, ranging from traditional mud and brick houses to Soviet-era panel buildings and modern multi-storey residential complexes. The analysis is based on criteria such as building materials, number of floors, planning structure and climatic adaptation.

Ключевые слова

жилые здания, типология, традиционная архитектура, глинобитные дома, климатическая адаптация, планировочная структура, строительные материалы.

Kalit soʻzlar

turar-joy uylari, tipologiya, anʼanaviy meʼmorchilik, loy uylar, iqlimiy moslashuv, rejalashtirish tuzilishi, qurilish materiallari.

Keywords

residential buildings, typology, traditional architecture, mud houses, climatic adaptation, planning structure, building materials.

Kirish

Nukus shahri, Qoraqalpogʻiston Respublikasining poytaxti sifatida, Oʻzbekistonning shimoli-gʻarbiy qismida joylashgan va Amudaryo daryosi yaqinida oʻrnashgan. Shaharning turar-joy uylari tipologiyasi uning iqlimiy, ijtimoiy-iqtisodiy va tarixiy sharoitlariga bogʻliq ravishda shakllangan. Issiq va quruq iqlim, choʻl hududiga yaqinlik va shaharlashtirish jarayonlari bu yerda turar-joy binolarining xilma-xilligini belgilab bergan. Nukus shahrining turar-joy fondini oʻrganish muhim ahamiyatga ega, chunki shahar aholisining oʻsishi va urbanizatsiya jarayonlari yangi turar-joy massivlarini qurishni talab qilmoqda. Masalan, shaharning bosh rejasi boʻyicha yangi turar-joy massivlari asosan shimoli-gʻarbiy tomonda joylashishi rejalashtirilgan, chunki sharqiy va janubiy yoʻnalishlar qumlar bilan oʻralgan. Bu

tipologiya tahlili shahar qurilishidagi texnik va me'moriy yechimlarni takomillashtirishga xizmat qiladi.

Asosiy qism

Turar-joy uylarining tipologiyasi quyidagi asosiy mezonlar bo'yicha tasniflanadi: qurilish materiali, qavatlar soni, rejalashtirish tuzilishi, iqlimiy moslashuv va funksional maqsad. Nukusda an'anaviy loy va kerpichdan qurilgan uylardan tortib, zamonaviy ko'p qavatli majmualargacha bo'lgan turli tipdagi binolar mavjud.

Tarixiy rivojlanish va an'anaviy tipologiya

Nukus shahrining turar-joy tipologiyasi O'rta Osiyo me'morchiligining umumiy an'alariga asoslanadi, ammo Qoraqalpog'istonning o'ziga xos iqlimiy va madaniy xususiyatlari bilan boyitilgan. O'rta asrlarda Qoraqalpog'iston hududida turar-joy binolari asosan loy, kerpich va yog'ochdan qurilgan bo'lib, ularning rejalashtirish yechimlari oilaviy hayot tarzi va iqlimiy sharoitlarga moslashtirilgan. Masalan, Mizdahkan qadimiy shaharchasi materiallariga asoslangan tadqiqotlarda besh turdagi rejalashtirish yechimlari aniqlangan: asosiy talab - xonalar soni, ichki jihozlar va hovli tuzilishi. Bu tipdagi uylar odatda bitta qavatli bo'lib, hovli atrofida joylashgan xonalar bilan tavsiflanadi, bu esa issiq iqlimda tabiiy ventilyatsiya va soyabonlikni ta'minlaydi.

An'anaviy uzbek uylarida, shu jumladan Nukus yaqinidagi hududlarda, hovli markaziy element hisoblanadi. Uylar suv ta'minoti, kanalizatsiya va gaz bilan jihozlangan bo'lib, mevali daraxtlar, uzumzorlar va gullar bilan o'ralgan. Qoraqalpog'istonning qishloq joylarida turar-joy binolari ko'pincha bitta oila uchun mo'ljallangan bo'lib, zamin kati toshdan, ustki qismi esa kerpich va loydan qurilgan. Bu texnika O'zbekistonning loy me'morchiligiga xos bo'lib, an'anaviy materiallar va texnologiyalarni o'z ichiga oladi. Masalan, O'zbekistonning tarixiy shaharlarida an'anaviy turar-joy binolari me'morchiligi hovli tuzilishi va geometrik naqshlar bilan ajralib turadi.

Sovet davrida Nukus shahri tez shaharlashtirildi, natijada panel turar-joy binolari paydo bo'ldi. Bu davrda qurilgan uylar odatda 4-9 qavatli bo'lib, shahar aholisini tez joylashtirish uchun mo'ljallangan. Panel binolarining tipologiyasi standartlashtirilgan: 4, 6 va 8 bo'limli uylar, mustaqil bitta bo'limli binolar. Nukusda bu tipdagi binolar shaharning markaziy qismlarida joylashgan va ularning rejalashtirishi oddiy – koridor tizimi va kichik xonadonlar.

Zamonaviy ko'p qavatli turar-Joy majmualari

Mustqillikdan keyin Nukusda turar-joy qurilishi yangi bosqichga ko'tarildi. Issiq iqlim sharoitida ko'p qavatli turar-joy majmualarining shakllanishi muhim tadqiqot mavzusi bo'lib, unda binolarning kirish qismi yer usti tuzilmalariga (1, 2, 5-turlar) yoki hovliga (3, 4-turlar) yo'naltirilgan. Tashqi devorlar loy g'ishtdan qurilgan bo'lib, bu material iqlimiy moslashuvni ta'minlaydi. Qoraqalpog'iston Respublikasi va Nukus shahrida turar-joy qurilishining hozirgi holati issiq iqlimni hisobga olgan holda tahlil qilinadi.

O'zbekiston shaharsozlik kodeksiga ko'ra, turar-joy zonalar o'rta va past qavatli binolar, individual uylarni o'z ichiga oladi, shuningdek, bog'dorchilik uchun hududlar ajratilgan. Nukusda ko'p qavatli binolarning rejalashtirish yechimlari asosan 4-9 qavatli uylardan iborat bo'lib, 7-9 qavatli binolar chegaralarda qisman qo'llaniladi. Bu tipologiya shahar zichligini oshirish va resurslarni tejashga yordam beradi.

Tipologiyaning tasnifi va texnik xususiyatlari

Nukus turar-joy uylarini tipologiyasini quyidagi mezonlar bo'yicha tasniflash mumkin:

- ***Qurilish material bo'yicha:*** loy va kerpichdan qurilgan an'anaviy uylar. Panel va g'ishtli sovet va zamonaviy binolar.

- ***Qavatlar soni bo'yicha:*** bitta qavatli individual uylar, 2-4 qavatli kichik majmualar va 5-16 qavatli ko'p qavatli (masalan, Tatiabay ko'chasidagi 16 qavatli uylar).

- ***Rejalashtirish tuzilishi bo'yicha:*** Hovli atrofidagi xonalar (an'anaviy), koridor tizimi (sovet) va ochiq rejalashtirish (zamonaviy).

- ***iqlimiy moslashuv bo'yicha:*** Issiq iqlimda ventilyatsiya va izolyatsiya muhim, masalan, loy devorlar tabiiy sovutishni ta'minlaydi.

Nukusda vizual muhit muammolari mavjud: sovet davri binolari va zamonaviy qurilishlarning uyg'unlashmasligi. Shahar risk profiliga ko'ra, turar-joy binolari dominant aktiv tipi bo'lib, ularning qiymati yuqori.

Natijalar

Nukusda turar-joy qurilishi muammolari orasida eski binolarning eskirishi va yangi massivlar uchun yer taqchilligi bor. Masalan, Nukus city loyihasi uchun 400 ta xususiy uy buzilgan. Shahar bosh rejasi yangi massivlarni shimoli-g'arbda rejalashtiradi.

Kelajakda turar-joy tipologiyasi ekologik va texnologik innovatsiyalarga asoslanadi, masalan, quyosh panellari va yashil zonalar. O'zbekiston arxitekturasini an'anaviy va innovatsion elementlarni birlashtiradi.

Xulosa

Nukus shahri turar-joy uylarining tipologiyasi tarixiy, sovet va zamonaviy davrlarni qamrab oladi, iqlimiy moslashuv va funktsionallik asosida shakllangan. An'anaviy loy uylardan ko'p qavatli majmualargacha bo'lgan rivojlanish shahar qurilishining kelajagini belgilaydi. Ushbu tahlil texnik anjumanda muhokama qilish uchun asos bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 837-son qarori 2024 Nukus shahrining bosh rejasini tasdiqlash. lex.uz 2024.
2. Хидоятов Т.А. Типология общественных зданий. Учебного пособия. Ташкент издательство национального общества философов Узбекистана 2008. ст. 314.
3. Змеул С.Г., Маханько Б.А. Архитектурная типология зданий и сооружений. Издательство «Архитектура-С». 1977.

4. Маньковская Л.Ю. Формообразование и типология зодчества Средней Азии IX-начало XX века. Ташкент: Baktria press, 2024. – 496 с.
5. Formation of multistory residential complexes for Nukus City. E3S Web of Conferences. 2023.

NUKUS SHAHRIDAGI MAKTAB VA MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARI BINOLARINING TIPOLOGIK XUSUSIYATLARI

Jumaniyazova Yulduz Torebayevna

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq Davlat universiteti magistranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada Nukus shahridagi maktab va maktabgacha ta'lim muassasalari binolarining tipologik xususiyatlari o'rganildi. Tadqiqot davomida Sovet davrida qurilgan tipik loyihali inshootlar bilan mustaqillikdan keyingi yangi tipdagi binolar qiyosiy tahlil qilindi. Arxitektura-tahliliy, qiyosiy va sotsiologik metodlar asosida olib borilgan izlanishlar natijasida mavjud muassasalar infratuzilmasida funksional, ekologik va iqlimiy jihatdan turli kamchiliklar aniqlangan bo'lsa-da, so'nggi yillarda zamonaviy, energiya tejankor va milliy qadriyatlarni o'zida mujassam etgan loyihalarga e'tibor ortib borayotgani qayd etildi.

Аннотация

В данной статье исследуются типологические особенности школьных и дошкольных учреждений города Нукус. В ходе исследования был проведен сравнительный анализ типовых проектных конструкций, построенных в советское время, и новых типов зданий, построенных после обретения независимости. В результате исследований, проведенных с использованием архитектурно-аналитических, сравнительных и социологических методов, были выявлены различные функциональные, экологические и климатические недостатки в инфраструктуре существующих учреждений, однако в последние годы отмечено возрастающее внимание к современным, энергоэффективным и воплощающим национальные ценности проектам.

Abstract

This article studies the typological characteristics of school and preschool buildings in the city of Nukus. During the study, a comparative analysis was made of typical design structures built during the Soviet era and new types of buildings after independence. As a result of research conducted using architectural-analytical,